

CATÀLEG DEL PATRIMONI FESTIU DE CATALUNYA

FESTES QUINQUENNALS D'ALCANAR

Memòria documentada sobre la història, característiques actuals,
elements i implantació de la festa

1. Història de la festa

La devoció envers la Verge del Remei, patrona d'Alcanar, es remunta als segles XVI i XVII, amb la propagació que en van fer els trinitaris. No hi ha documents que precisin la data de construcció de l'Ermita, però es creu que amb tota probabilitat, és de finals del segle XVI o principis del XVII. En un testament i en un llibre de l'any 1626 ja es fa menció al culte a la Mare de Déu del Remei a Alcanar.

En documentació del 1922 s'esmenta que la festa de la Verge es celebra tots els anys el segon diumenge d'octubre amb extraordinària solemnitat, acudint-hi en romeria milers de persones, no sols de la vila sinò de tots els pobles de la comarca. En un acord de Ple de l'Ajuntament d'Alcanar del 1872 es confirma com a "consetud muy antigua que asista a los divinos oficios del santuari de la Virgen del Remedio el Ayuntamiento en corporación".

El 1936, durant la guerra civil l'antiga imatge de la Verge del Remei va ser destruïda. Acabada la confrontació es va encarregar una nova imatge a uns tallers escultòrics d'Onda (Castelló), sufragada per subscripció popular.

El dia 7 d'octubre de 1939, la nova imatge de la Verge del Remei es va rebre amb tota la solemnitat. Els actes litúrgics, abans de traslladar i entronitzar la imatge a la seva ermita, es van realitzar a la plaça Major oficiats per Mn. Federic Domingo. Aquest, en presència de la població que s'hi aplegava, va proposar que cada cinc anys se celebressin unes festes de caràcter extraordinari en honor a la Verge. La proposta va ser acceptada per aclamació popular, formulant-s'hi la solemne promesa de celebrar cada cinc anys les Festes Quinquennals.

No obstant, el 1964 davant la falta de documents escrits que constatessin els fets ocorreguts aquell 7 d'octubre del 1939, el plenari de l'ajuntament, quan feia vint-i-cinc anys de la promesa, va aixecar acta de la formulació d'aquesta, que va quedar recollida en l'acord plenari de l'ajuntament d'Alcanar en data 18 d'agost de 1964.

L'any 1989 es va celebrar el 50è Aniversari de les Festes Quinquennals. Entre els actes commemoratius, coincidint amb la data, els veïns d'Alcanar van renovar, en un altre acte a la plaça Major, la vella promesa de continuar celebrant les Festes Quinquennals en honor de la Verge del Remei en anys futurs.

Cal remarcar la promoció turística i incidència que van tenir les quinquennals de l'any 1994, al coincidir aquestes amb les Festes Sexennals de Morella i les també Festes Quinquennals d'Ulldecona (coincidència entre les tres que es dona cada 30 anys, Alcanar i Ulldecona coincideix a cada quinquennal), amb un cartell anunciador únic per les tres festes, i hi va haver intercanvis de danses típiques, concerts, festivals de música i mostres d'artesanía popular entre les tres poblacions.

Continuïtat de la festa: Des de la seva instauració les Festes Quinquennals s'han celebrat ininterrompudament cada cinc anys: 1939, 1944, 1949, 1954, 1959, 1964, 1969, 1974, 1979, 1984, 1989, 1994, 1999, 2004 i 2009, portant-se celebrades un total quinze edicions.

2. Característiques actuals, elements i implantació de la festa

Cada any, el segon diumenge d'octubre Alcanar, celebra les festes del Remei, la seva festa major, amb diferents actes culturals i religiosos. Els anys acabats en 4 i en 9, es celebren les quinquennals, una celebració especial, en que la Verge del Remei és baixada de la seva ermita al poble en romeria. L'arribada de la Mare de Déu a Alcanar

suposa un dels actes més emotivament viscuts per tota la ciutadania, viscut amb molta joia i aplaudiments i amb un gran castell de focs d'artifici blancs que dona formalment inici a aquestes festes.

Nou dies després, i després que la imatge hagi estat passejada en processons pel poble i per les Cases d'Alcanar, es retornada a l'ermita, on les ofrenes de flors, la celebració solemne de la missa i diverses activitats a l'aire lliure donen per acabades les festes quinquennals.

Les festes quinquennals del Remei s'inicien uns deu dies abans de la diada del Remei, que sempre es celebra el segon diumenge d'octubre.

L'emoció col·lectiva de la benvinguda de la Verge és reviscuda cada dia durant la novena. Durant el matí, a l'església, es fa el rosari de l'aurora i la missa, i al vespre la imatge recorre en processó els carrers d'Alcanar, els portants de la imatge són els mateixos veïns i veïnes dels carrers, que l'acostumen a portar al pas per davant de les seves cases. Finalitzada la processó del sector corresponent, en el temple parroquial es celebra la Novena, en la qual cada dia predica un capellà diferent.

Els nou sectors en què es divideix el municipi i es fan les nou processons, passant pels carrers engalanats, són: Felip Pedrell, General Prim, Les Cases d'Alcanar, Sant Josep, Plaça Major, Catalunya, Doctor Fleming, Sant Miquel i Camí Ample.

En un d'aquests nou sectors, s'inclou les Cases d'Alcanar, en què un grup de joves d'aquest nucli, vestits de mariners, arriben al nucli d'Alcanar acompanyats de molts veïns i devots per baixar la Verge fins a la seva església parroquial, i continuar l'endemà el recorregut per tots i cadascun dels carrers. És un moment en el qual bona part de la població d'Alcanar es desplaça fins a les Cases d'Alcanar per tal d'acompanyar els veïns en els actes litúrgics i festius, i de manera especial en les processons, de les quals participen conjuntament.

Molt de temps abans de les quinquennals (amb dos anys d'antelació, més o menys, depenen de cada carrer), els veïns de cada sector es comencen a reunir per decidir quina serà l'ornamentació amb la qual engalanaran el seu carrer i quina catifa dissenyaran. Quan ja es té clar, es fa el pressupost i es divideix entre els veïns per veure quant ha de pagar cadascú, després es van adquirint els materials i es comença a treballar. El treball, en alguns carrers dura tot l'any mentre que en altres, més petits, es concentra als mesos d'estiu.

Tot el poble es "vesteix de festa", les decoracions, catifes,... i als balcons majoritàriament on es posa la imatge de la Mare de Deu del Remei, ja sigui amb un llançolet editat per la parròquia, o enganxada baix fons blanc. A més a més, a tots els balcons i a les finestres, s'instal·la una regleta amb bombilles, les quals il·luminen tot el recorregut de les processons.

D'entre la gran quantitat d'actes que es fan durant els dies de la festa, cal destacar la proclamació de les pubilles, hereu, pubilletes, el pregó de festes, ball de gala, desfilada de carrosses (un dels actes més remarcables per l'espectacularitat de les carrosses participants), cursa de carraus, trobada gegantera, diada del Canareu Absent, competicions esportives, balls, concerts, teatre, activitats infantils, homenatge a la gent gran, castell de focs de cloenda de les festes, etc. Les últimes quinquennals, les del 2009, van tenir una durada de quinze dies, del 29 de setembre fins al 13 d'octubre.

L'organització de les quinquennals va a càrrec conjuntament de la parròquia d'Alcanar (moviment parroquial) i de l'Ajuntament d'Alcanar.

Les festes quinquennals han vingut essent un excel·lent punt de trobada entre els veïns i visitants, i un esdeveniment de gran projecció exterior. A Alcanar hi arribava gent vinguda d'arreu de Catalunya, Aragó i València, entre d'altres punts. En les festes del Remei, tan les anuals com les quinquennals, es on es concentren la majoria dels actes culturals i lúdics que es fan a Alcanar.

ELEMENTS DE LA FESTA

Catifes i ornamentals florals: s'han convertit en un dels elements més representatius de les Festes Quinquennals d'Alcanar. Destaquen les catifes i guarniments florals amb què els veïns ornamenten els carrers de la població, durant nou dies successius, corresponents a les etapes que seguirà la imatge de la Verge en el seu recorregut.

És de destacar la bellesa i originalitat de les elaborades catifes de serradura acolorida, de les garlandes i adornaments, dels gerros, de les flors i les sanefes,.... i dels diferents altars on la imatge és dipositada unes hores perquè els veïns hi puguin resar una pregària.

Baixada de la Imatge de la Mare de Déu al poble: A la posta de sol, des de l'ermita del Remei, i després del cant de la Salve, la imatge de la Mare de Déu del Remei és baixada del seu cambril i portada fins al poble on arriba ja del tot fosc. La Verge és portada, des de les últimes decennals, per tots els i les joves que havien fet 18 anys entre els anys 2004 i 2009 (abans sols la baixaven els quintos de l'any), i sempre acompanyada per nombrosos devots que porten un ciri o fanalet. La Mare de Déu a Alcanar és rebuda per tota la població, que es congrega a l'entrada del poble per tal de rebre la seva patrona, amb crits de "Visca la Mare de Déu del Remei", aplaudiments, amb un castell de focs d'artifici blancs (blancs pel símbol de la puresa de la Mare de Déu), i acompanyada de forma massiva i fervorosa fins l'església parroquial. Allí se li canta la Salve Montserratina i els Goigs.

Tornada de la Imatge de la Mare de Déu a l'Ermita del Remei. Acabades les festes, la Imatge és retornada al seu ermitori, i l'acompanyament és multitudinari. La tornada es fa el segon diumenge d'octubre, i es fa tot i que plougui, algun any, s'ha pujat la imatge tapada perquè no es mullés.

A primera hora del matí, es surt des d'Alcanar amb les autoritats, pubilles, hereu, pubilletes, carrosses i devots. La imatge pot ser portada per tothom qui ho sol·liciti. En arribar, es celebra la missa de campanya a la plaça del santuari. Després es trasllada la imatge a l'interior de l'ermita, per tal d'entronitzar-la de nou al seu cambril, seguidament es canten els Goigs i es fa l'ofrena floral per part de les pubilles i pubilletes. A dalt a l'ermita la festa segueix i acaba amb unes paelles per tots els assistents (la missa, dinar i actes a l'ermita es fan tots els anys per la festa de la Mare de Déu del Remei, el segon diumenge d'octubre).

3. Fonts de consulta

-
- Memòria de les Festes Quinquennals d'Alcanar. Ajuntament d'Alcanar.
 - Bel Beltran, Agustí. *Alcanar*, Valls: Cossetania, 2000.
 - VV.AA. *Un mosset de Quinquennals*. Alcanar: Aula de Fotografia d'Alcanar, 2009.
 - Diversos programes de les festes.

- Informacions orals facilitades pel Joan Miquel Ejarque, administratiu de l'ajuntament d'Alcanar.

Barcelona, 29 de juliol del 2010